

Research Paper

Social Factors Influencing Environmental Risk Awareness and Pro-Environmental Citizenship Commitment (Case Study: Citizens of Kermanshah)

Younes Fallahinejad¹, Shahla Kazemipour^{*2}, Ali Baghaei Sarabi³

1. Department of Sociology, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
2. Associate Professor, Department of Sociology, University of Tehran, Tehran, Iran
3. Department of Sociology, Ga.C., Islamic Azad University, Garmsar, Iran.

ARTICLE INFO

Abstract

PP: 560-579

Use your device to scan and read
the article online

Keywords:

*Environmental awareness,
pro-environmental
behavior, environmental
citizenship, environmental
risks*

Environmental issues are among the most pressing global and national challenges of our time. Raising public awareness in this area can significantly contribute to reducing environmental risks and promoting responsible behavior among citizens. This study investigates the social factors influencing environmental risk awareness and commitment to pro-environmental citizenship among residents of Kermanshah, Iran, using a mixed-methods approach. Qualitative data were collected through thematic analysis of interviews with experts in sociology and environmental studies, while the quantitative phase employed a descriptive survey of 384 citizens over the age of 18, selected using Cochran's formula. Data were analyzed using SPSS and MAXQDA software through descriptive and inferential statistics. The findings revealed that variables such as environmental risk awareness, religiosity, cultural capital, social capital, and employment status had a significant positive impact on environmental citizenship commitment, whereas individualism had a negative effect. Moreover, age and economic capital were found to influence environmental commitment indirectly. The qualitative results further highlighted the importance of education, media outreach, social engagement, and policy frameworks in enhancing environmental awareness and action. Drawing on sociological theory and empirical analysis, this research offers a deeper understanding of the relationship between social structures and environmentally responsible behavior.

Citation: Fallahinejad, Younes, Kazemipour, Shahla, Baghaei Sarabi, Ali.(2025). **Environmental awareness, pro-environmental behavior, environmental citizenship, environmental risks.** Quarterly Journal of Geography (Regional Planning), 15(60),560-579

DOI:10.22034/jgeoq.2025.534007.4297

*** Corresponding author:** Shahla Kazemipour, **Email:** skazemipour@gmail.com

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Environmental protection is one of the most important global concerns today. Ignoring environmental principles can endanger not only the health of a country, but also the biological security of the entire world. Challenges such as deforestation, air and water pollution, excessive consumption of resources, global warming, etc., have led international, regional and domestic forums to seriously address the issue of the environment. One of the tools for measuring the performance of countries in this area is the Environmental Performance Index, which has been presented by Yale University since 2006.

Methodology

From a qualitative perspective, the method of content analysis and interviews with experts in the fields of sociology and environment was used, and from a quantitative perspective, a descriptive survey using a questionnaire was conducted among 384 citizens over the age of 18 in Kermanshah.

Results and Discussion

The present study aimed to investigate the relationship between awareness of environmental risks and commitment to environmental citizenship, using a mixed (quantitative and qualitative) approach, and the findings indicate that awareness of environmental risks is the most important predictor of environmental citizenship commitment in the studied population. Statistical analysis of quantitative data from 384 individuals showed that the variables of awareness, religiosity, cultural capital, and social capital have a positive and significant effect on commitment to environmentally responsible behaviors, while individualism has a negative effect on this type of commitment. Other variables such as economic capital, employment status, and age did not have a significant effect on environmental commitment or only had an indirect effect.

Conclusion

The findings are in line with the results of domestic and international studies such as Heinz, Palmer, Wallner, Jagers, Schultz, and Zelzny, who have emphasized the key role of environmental knowledge, risk perception, cultural and social values, and a sense of responsibility in shaping environmental behaviors.

References

1. Babcock, H. M. (2009). Responsible environmental behavior, energy conservation and compact fluorescent bulbs: You can lead a horse to water, but can you make it drink? *Georgetown University Law Center*, 37(4), 943–974.
2. Barr, S. (2003). Strategies for sustainability: Citizens and responsible environmental behaviour. *Area*, 35(3), 227–240.
3. Dunlap, R. E., Van Liere, K. D., Mertig, A. G., Catton, W. R., & Howell, R. E. (1992). Measuring endorsement of an ecological worldview: A revised NEP scale. Paper presented at the Annual Meeting of the Rural Sociological Society, University Park, PA.
4. Heinz, M. et al. (1987). Factors affecting environmental behavior. *Environmental Education Research*, 3(2), 141–153.
5. Kaiser, F. G., Wolfing, S., & Fuhrer, U. (1999). Environmental attitude and ecological behavior. *Journal of Environmental Psychology*, 19, 1–19.
6. Kollmuss, A., & Agyeman, J. (2002). Mind the gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Environmental Education Research*, 8(3), 239–260.
7. Palmer, J. A., & Suggate, J. (2004). The effect of environmental education on children's knowledge, attitudes and behaviour. *Environmental Education Research*, 10(1), 19–44.
8. Sagaris, L. (2018). Citizen participation for sustainable transport: Lessons for change from Santiago and Temuco, Chile. *Research in Transportation Economics*, 69(3), 402–410.
9. Schultz, P. W., & Zelezny, L. (1999). Values as predictors of environmental attitudes: Evidence for consistency across 14 countries. *Journal of*

- Environmental Psychology, 19(3), 255–265.
10. Van Rooy, A. (2001). Review: Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community by Robert Putnam. *Canadian Journal of Policy Research (ISUMA)*, 2(1), 127–130.
 11. Wallner, A., Hunziker, M., & Kienast, F. (2003). Do natural science experiments influence public attitudes towards environmental problems? *Global Environmental Change*, 13(3), 185–194.
 12. Zelezny, L. C., Chua, P. P., & Aldrich, C. (2000). Elaborating on gender differences in environmentalism. *Journal of Social Issues*, 56(3), 443–457.
 13. Jagers, J., & Matti, S. (2010). Understanding public support for climate policy: An integration of moral conviction and political efficacy. *Environmental Politics*, 19(3), 346–363.
 14. Yale Center for Environmental Law & Policy. (2012). 2012 Environmental Performance Index (EPI). Yale University. Retrieved from <http://www.epi.yale.edu/epi2012/>

مقاله پژوهشی

عوامل اجتماعی مؤثر بر آگاهی از مخاطرات زیست‌محیطی و تعهد شهروندی محیط‌زیست مدار (مورد مطالعه: شهروندان شهر کرمانشاه)

یونس فلاحي نژاد- گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

شهلا کاظمی پور* - دانشیار، گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

علی بقایی سرابی - گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده	اطلاعات مقاله
مسائل محیط‌زیستی از مهم‌ترین چالش‌های معاصر در سطح جهانی و ملی به شمار می‌روند و افزایش آگاهی عمومی در این حوزه می‌تواند نقش مؤثری در کاهش مخاطرات زیست‌محیطی و شکل‌گیری رفتارهای مسئولانه شهروندان ایفا کند. پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر آگاهی از مخاطرات زیست‌محیطی و تعهد به وظایف شهروندی محیط‌زیست‌مدار در میان شهروندان کرمانشاه، با استفاده از رویکردی ترکیبی (کیفی و کمی) انجام شده است. از بعد کیفی، روش تحلیل مضمون و مصاحبه با متخصصان حوزه جامعه‌شناسی و محیط‌زیست و از بعد کمی، پیمایش توصیفی با استفاده از پرسشنامه میان ۳۸۴ نفر از شهروندان بالای ۱۸ سال شهر کرمانشاه انجام گرفت. نمونه‌گیری در بخش کمی بر اساس فرمول کوکران و در بخش کیفی با روش اشباع نظری صورت گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و MAXQDA در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان داد متغیرهای آگاهی از مخاطرات زیست‌محیطی، دینداری، سرمایه فرهنگی، سرمایه اجتماعی و وضعیت اشتغال تأثیر مثبت و معناداری بر میزان تعهد به شهروندی محیط‌زیست‌مدار دارند، در حالی که فردگرایی تأثیر منفی دارد. همچنین سن و سرمایه اقتصادی نیز به صورت غیرمستقیم بر تعهد زیست‌محیطی اثرگذارند. نتایج بخش کیفی نیز بر نقش آموزش، رسانه، تعاملات اجتماعی و سیاست‌گذاری در افزایش آگاهی و کنش زیست‌محیطی تأکید داشت. این پژوهش با بهره‌گیری از سنت نظری جامعه‌شناختی و تحلیل تجربی، شناخت بهتری از پیوند میان عوامل اجتماعی و رفتارهای زیست‌محیطی ارائه می‌دهد.	شماره صفحات: ۵۶۰-۵۷۹ از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید واژه‌های کلیدی: آگاهی زیست‌محیطی، کنش محیط‌زیستی، شهروندی محیط‌زیست‌مدار، مخاطرات زیست‌محیطی

استناد: فلاحي نژاد، یونس، کاظمی پور، شهلا، بقایی سرابی، علی. (۱۴۰۴) عوامل اجتماعی مؤثر بر آگاهی از مخاطرات زیست‌محیطی و تعهد شهروندی محیط‌زیست مدار (مورد مطالعه: شهروندان شهر کرمانشاه). فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)، ۱۵(۶۰)، ۵۶۰-۵۷۹

۵۷۹

DOI: 10.22034/jgeoq.2025.534007.4297

مقدمه

حفاظت از محیط‌زیست امروزه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های جهانی مطرح است. بی‌توجهی به اصول زیست‌محیطی می‌تواند نه تنها سلامت یک کشور، بلکه امنیت زیستی کل جهان را به خطر اندازد. چالش‌هایی نظیر تخریب جنگل‌ها، آلودگی آب و هوا، مصرف بی‌رویه منابع، گرمایش جهانی و... موجب شده‌اند تا مجامع بین‌المللی، منطقه‌ای و داخلی به‌طور جدی به موضوع محیط‌زیست بپردازند. یکی از ابزارهای سنجش عملکرد کشورها در این حوزه، شاخص عملکرد محیط‌زیستی است که از سال ۲۰۰۶ توسط دانشگاه ییل ارائه شده است (Yale Center for Environmental Law & Policy, 2012). بررسی وضعیت ایران در این شاخص طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰ نشان می‌دهد که عملکرد مطلوبی نداشته و رتبه ایران از ۸۸ در سال ۲۰۰۶ به ۱۰۵ در سال ۲۰۱۶ تنزل یافته است. هرچند در سال ۲۰۲۰، بهبود نسبی در رتبه ۶۷ مشاهده شده است، اما این بهبود هنوز فاصله زیادی با وضعیت ایده‌آل دارد (همان). درحالی‌که ایران در گذشته الگوی موفق در هم‌زیستی با طبیعت داشته، امروزه با فرسایش گسترده خاک، کاهش منابع آبی، و تخریب اکوسیستم‌ها مواجه است. از جمله دلایل این وضعیت می‌توان به شیوه‌های ناپایدار کشاورزی، مدیریت ضعیف منابع، و بهره‌برداری بی‌رویه از منابع طبیعی اشاره کرد. به‌طور خاص، استان کرمانشاه با وجود دارا بودن منابع طبیعی غنی مانند جنگل‌ها، مراتع و منابع آبی، با چالش‌هایی جدی نظیر خشک شدن تالاب‌ها، آلودگی رودخانه‌ها، عدم تصفیه فاضلاب، آتش‌سوزی جنگل‌ها، پدیده گردوغبار، و فرسایش خاک مواجه است (نسیمی‌نوز، ۱۴۰۳). تحلیل داده‌های ایستگاه‌های سینوپتیک نشان می‌دهد که تعداد روزهای همراه با گردوغبار در این استان از سال ۲۰۰۲ تاکنون افزایش چشمگیری داشته است (همان) گری لوئیس، نماینده سازمان ملل در ایران، در نشست سال ۲۰۱۴ لندن، پنج تهدید زیست‌محیطی اصلی ایران را کمبود آب، فرسایش خاک، مصرف انرژی، آلودگی هوا و تنوع زیستی معرفی کرده است. او تأکید کرد که برخی شهرهای ایران از جمله اهواز، سنج، کرمانشاه و یاسوج جزو آلوده‌ترین شهرهای جهان هستند (گزارش سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۱۰). بخشی از بحران زیست‌محیطی کنونی ایران به ضعف نهادهای حاکمیتی بازمی‌گردد، اما بخشی نیز ناشی از ضعف در رفتارهای شهروندان است. هرچند اصل پنجاهم قانون اساسی بر حفظ محیط‌زیست تأکید دارد، اما در عمل، حفظ محیط‌زیست عمدتاً در سطح شعار باقی مانده است (حاجی‌زاده میمن‌دی و فلک‌الدین، ۱۳۹۶: ۲۲). مطالعاتی مانند صالحی (۲۰۱۰) و بار (۲۰۰۳) تأکید دارند که آگاهی عمومی کلید حل مسائل زیست‌محیطی است و می‌تواند رفتارهای مسئولانه نسبت به محیط‌زیست را افزایش دهد.

در واقع، رابطه‌ای دوسویه میان آگاهی زیست‌محیطی و توسعه پایدار وجود دارد. غفلت از محیط‌زیست، دستیابی به توسعه را ناممکن می‌سازد (گراوندی و افشارزاده، ۱۳۹۰: ۶۶؛ فرتیوف، ۱۳۸۶). افراد آگاه‌تر به‌طور طبیعی نگرش مثبت‌تری نسبت به محیط‌زیست دارند و از کنش‌های تخریب‌گرایانه پرهیز می‌کنند (صالحی، ۲۰۰۸). بر این اساس، این پژوهش در پی آن است تا با بهره‌گیری از نظریه‌های جامعه‌شناسی، تأثیر درک و آگاهی از مخاطرات زیست‌محیطی را بر کنش محیط‌زیستی شهروندان کرمانشاه مورد بررسی قرار دهد و گامی در جهت توسعه جامعه‌شناسی محیط‌زیست و ترویج فرهنگ زیست‌محیطی در جامعه بردارد.

رویکرد نظری

ایده مشارکت در زندگی جمعی، سازمان‌ها و اعتماد به همسایه و یا حتی غریبه، مفاهیمی هستند که مدام، آنها را دک می‌کنند. دانشمندان اجتماعی پراوازه‌ای همچون دورکیم و مارکس نیز بدون اشاره مستقیم به سرمایه اجتماعی مباحث مشابهی درباره این موضوع‌های اساسی داشته‌اند (پرتز، ۱۹۹۸:). این مفهوم در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ میلادی به‌واسطه پیر بوردیو، جیمز کلن و رابرت پاتنام بسیار گسترده‌بود. بوردیو و کلن، درباره قابلیت تبدیل سرمایه اجتماعی به انواع دیگر سرمایه، مثلاً سرمایه اقتصادی و انسانی بحث می‌کنند (وان روی، ۲۰۰۱: ۱۲۹). برخی معتقدند سرمایه اجتماعی دو بعد اساسی دارد: اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی (ساعی و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۴). اعتماد، لازمه شکل‌گیری پیوند و معاهدات اجتماعی است (اکبری، ۱۳۸۳:) و یکی از ابعاد اصلی سرمایه اجتماعی است که آمادگی بالقوه شهروندان برای همکاری و تعامل با یکدیگر و آمادگی آنها را برای وارد شدن در فعالیت‌های اجتماعی نشان می‌دهد. از این رو، در سطح خرد اعضای جامعه به‌هم اعتماد می‌کنند و بر مبنای این اعتماد، به تشکیل گروه‌ها و سازمان‌های جدید همکاری در چارچوب آنها مبادرت می‌کنند (ساعی و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۵).

آنتونی گیدنز، اعتماد و تأثیر آن بر فرایند توسعه را زیر بنا و زمینه‌ساز اصلی در جوامع مدرن می‌داند، به گونه‌ای که در سطح کلان و با بالا رفتن اعتماد، مشارکت و همیاری مردم در عرصه‌های اجتماعی بیشتر و آسیب‌های اجتماعی کمتر می‌شود (اکبری، ۱۳۸۳: ۲۱)؛ بنابراین مشارکت اجتماعی را فرایندی سازمان یافته می‌توان دانست که از سوی افراد جامعه به صورت آگاهانه، داوطلبانه و جمعی با در نظر گرفتن هدف‌های معین و مشخص برای سهیم شدن در منابع قدرت انجام می‌گیرد. شهود چنین مشارکتی، وجود نهادهای مشارکتی چون انجمن‌ها، گروه‌ها و سازمان‌های محلی و غیردولتی است (از کیا و غفاری، ۱۳۸۳: ۲۹۲). سازمان‌های غیردولتی محیط‌زیستی از یک سوء به علت ضرورت جامعه مدنی به وجود آمده‌اند و نقش آنها در بدو امر، آگاه‌سازی عمومی از مسائل محیط‌زیست بوده و از سوی دیگر به نوعی ناظر بر عملکرد دولت در کارهای محیط‌زیستی محسوب می‌شوند. این سازمان‌ها نقش مؤثری در تحقق اهداف حفاظت از محیط‌زیست، کاهش آلودگی و ترمیم خسارات محیط‌زیستی دارند. در این زمینه، صاحب نظران معتقدند مشارکت برای توسعه، جلب حمایت عمومی و تلاش برای تغییر الگوهای رفتاری برای توسعه پایدار، موضوع مهمی است. این امر به ویژه در کشورهای در حال توسعه، به منزله بخشی از فرایندهای مردم سالارانه معطوف به شکل گیری جوامع برخوردار، صلح آمیز و برابر و حیاتی است (سانگاریس، ۲۰۱۸: ۴۰۳). یکی از راه حل‌ها در پاسخ به چالش‌های موجود و جلب مشارکت، تشکیل گروه‌های محیط‌زیستی و توسعه آنها است؛ زیرا بستر سازی برای جلب مشارکت و ایجاد فرهنگ محیط‌زیستی، با توجه به چند بعدی بودن مسائل محیط‌زیست، به تنهایی به وسیله اشخاص میسر نیست؛ بنابراین، نیاز است تا این امر با مشارکت دیگران و به صورت گروهی انجام شود.

برخی صاحب نظران معتقدند گروه‌های محیط‌زیستی مؤثرترین کارآفرینان برای دستیابی به تغییرات گسترده در رفتارهای محیط‌زیستی‌اند (باب کوک، ۲۰۰۹: ۹۴۳). برای رسیدن به پایداری محیط‌زیست، باید تحول و تغییر اساسی در فرهنگ محیط‌زیستی مردم محلی ایجاد شود تا آنها با آگاهی بتوانند رفتاری مسئولانه نسبت به محیط‌زیست اطرافشان در پیش بگیرند (محرم نژاد و حیدری، ۱۳۸۵: ۷۰)؛ به همین دلیل، آموزش و ایجاد زمینه‌های علاقه مندی به مشارکت در حفاظت محیط‌زیست در بسیاری از جوامع از طریق سازمان‌های غیردولتی محیط‌زیستی صورت می‌پذیرد (یازجی و دوه، ۲۰۰۹: ۳). در ایران، سازمان‌های غیردولتی نقش مهمی در تقویت پایه‌های یک جامعه مدنی نوظهور دارند (مستشاری، ۲۰۰۵: ۲). فعالیت سازمان‌های غیردولتی در زمینه افزایش آگاهی‌های محیط‌زیستی، جلب مشارکت و تقویت سرمایه اجتماعی، سبب توسعه ظرفیت‌های مردم محلی در جهات حفاظت از محیط‌زیست شده است (وادون، ۲۰۱۳). برخی از کارکردها و مزایای این سازمان‌ها عبارتند از: دستیابی و بسیج جوامع دورافتاده، توانمندسازی افراد فقیر برای کنترل زندگی خود و تقویت همکاری با مؤسسات محلی، انجام پروژه‌هایی با هزینه کمتر و کارآمدتر از سازمان‌های دولتی و ارتقای توسعه پایدار دارد (کاویتا، ۲۰۱۷: ۷). مسائل زیست‌محیطی، از جمله موضوعات جدید مورد تأکید در جامعه‌شناسی است؛ این نظریه‌ها در مکاتب مختلف در این زمینه در جدول زیر آمده است:

جدول ۱: نظریه پردازان مکاتب مختلف در ارتباط با محیط‌زیست

نظریه‌ها	مختصات مکتب
نظریه‌های نوگرایی محیط‌زیست و نظریه‌های اجتماعی	توماس هابز: زندگی بشر تنها زمانی وضعیت طبیعی دارد که در مرحله‌ای نامتمدن و واپس مانده از تکامل اجتماعی است. جان لاک: ارزش گذاری ابزاری برای محیط و مدعی مالکیت خصوصی بر بخش‌هایی از محیط. محیط تهی از آدمی که دست بشر به آن نخورده باشد، بی ارزش است. ژان ژاک روسو: تمدن هزینه دارد. طبیعت و محیط طبیعی نماینده معصومیت، اصالت و کمال، در برابر آثار زیان بار شهرنشینی و پیچیدگی زندگی متمدن دانست.
نظریه پردازی اجتماعی پیشرو و واپس نگر درباره محیط‌زیست	مالتوس: معتقد بود که افزایش جمعیت، طبیعت و تولید غذا را تهدید می‌کند و به هیچ وجه با چنین افزایشی تناسب ندارد. پیوسته چشم اندازهای پیشرفت را تهدید می‌کند. دادن منابع بیشتر به فقرا فقط بر شمار آنها می‌افزاید. لذا دولت نباید به یاری فقرا دست به کار شود. اگر کمک فقرا قطع شود آنها انگیزه پیدا می‌کنند کاری درآمدزا بیابند و به داشتن فرزند کمتر تشویق می‌شوند.
نظریه اجتماعی و تکامل محیط‌زیست طبیعی	نظریه تکامل از طریق گزینش چارلز داروین و بسط این اصول به تطور اجتماعی به دست هربرت اسپنسر، پیوند مهم بعدی در تاریخ رابطه میان محیط تهی از آدمی و نظریه اجتماعی را تشکیل می‌دهد. موجودات زنده با محیط‌های خود تطابق پیدا می‌کنند. در نتیجه جنگ برای بقا میان موجودات، آنها که بیش از همه با محیط خود هماهنگ شده‌اند باقی می‌ماند و نسل بیشتری از خود به جای می‌گذارند. طبق داروینیسم اجتماعی در مبارزه طبیعی

برای بقا میان انسان‌ها دخالت دولت اندک است زیرا در نتیجه فرایند تطور اجتماعی که پیش شرط آن بقای اصلح است را از بین می‌برد.	
کارل مارکس و فریدریش انگلس و نظریه سیاسی و اجتماعی مارکسیستی آن‌ها را باید با شعار "انسان قادر است طبیعت را دگرگون سازد" مسبب تشدید بهره‌کشی از محیط‌زیست طبیعی دانست که آغازگر سرمایه‌داری بوده اما خواهان پایان یافتن بهره‌کشی انسان از انسان و توزیع دستاوردهای بهره‌کشی از محیط‌زیست به‌گونه‌ای برابرتر از شیوه سرمایه‌داری است. در نظام کمونیستی بهره‌کشی از طبیعت و تولید ثروت، کالاها و خدمات چنان کارساز و مولد خواهد بود که نیازهای مادی همه آدمیان را برآورده می‌کند.	نظریه اجتماعی مارکسیسم و محیط‌زیست
جان استوارت میل دیدگاه‌های بسیار اصیل در مورد محیط‌زیست دارد که بعدها رویکرد سبز یا بوم‌شناختی و اخلاق زیست‌محیطی نامیده شد. لیبرالیسم با سوسیالیسم در مورد رابطه میان جامعه و طبیعت و پیروی از پیشرفت مادی توافق داشت، اما نظریه‌های وی در مقابل این دیدگاه مشترک و مسلط توسعه صنعتی ایستادگی کرد.	لیبرالیسم و نخستین نظریه‌پردازی اجتماعی سبز
بخش اصلی نظریه فروید مربوط به اینست که چگونه تمدن و پیشرفت و ترقی اجتماعی نه فقط به بهره‌کشی از طبیعت بستگی دارد، بلکه به مهار کردن برخی جنبه‌های بالقوه مخرب سرشت درونی نیز وابسته است.	فرویدیسم و سرشت آدمی و ستیز با طبیعت
هابرماس نشان داد تنها رابطه ما با محیط‌زیست طبیعی رابطه ابزاری و بهره‌کشی است که مربوط با خصلت ویژه سرشت نوع آدمی است.	یورگن هابرماس و مسئله طبیعت در نوگرایی
آنتونی گیدنز به نوگرایی و نتایج آن و موضوع زیست‌محیطی و جایگاه طبیعت در نظریه اجتماعی خود و پیامدهای اقتصادی و مالی گرفته تا پیامدهای فرهنگی و مسائل زیست‌بومی جهانی پرداخته است که از مرز ملی فراتر رفته و اثرات جهانی دارد. از این رو گسترش مشکلات زیست‌بومی جهانی به‌عنوان یکی از پیامدهای جهانی شدن، گسترش سرمایه‌داری صنعتی به سراسر کره زمین، ایجاد بازار جهانی و توسعه ارتباطات گوناگون است.	نظریه آنتونی گیدنز، جهانی شدن و محیط‌زیست

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

در ادبیات محیط‌زیستی در حوزه جامعه‌شناسی محیط‌زیست، عوامل مختلفی در بروز کنش‌های محیط‌زیستی مؤثر شناسایی شده که در جدول ذیل آمده است:

جدول ۲: جمع‌بندی عوامل مؤثر بر بروز کنش‌های محیط‌زیستی

عوامل مؤثر بر بروز کنش‌های محیط‌زیستی	
ویژگی‌های پاسخگویان	تارانت و کوردل؛ ۱۹۹۷؛ زلرزی، چاو و آلدريج؛ ۲۰۰۰
آگاهی و دغدغه محیط‌زیستی، مفهوم مسئولیت‌پذیری فردی، هنجارهای اجتماعی حمایت‌کننده، نگرش‌های مثبت	اولی و همکاران، ۲۰۰۱؛ بمبرگ و موزر، ۲۰۰۷؛ منتی زاده، ۱۳۹۳
جنسیت، موقعیت اجتماعی اقتصادی، زمینه و جغرافیای فرهنگی	پاتریج، ۲۰۰۰
نحوه آموزش، هنجارهای اجتماعی، اثربخشی ادراک‌شده، تجربه‌های گذشته، مذهب، رسوم فرهنگی، مکان‌ها و مؤسساتی برای نظارت، خطرهای موجود	کیلینی، ۲۰۱۰
هنجارهای ذهنی، کنترل کنش درک شده، نگرش، تمایل به کنش	کالافاتیس، ۱۹۹۹؛ ماهون و همکاران، ۲۰۰۶؛ السن و همکاران، ۲۰۰۸؛ گدینی و همکاران، ۲۰۱۱؛ گریوز و همکاران، ۲۰۱۳؛ بوتیتزگیس و همکاران، ۲۰۱۵ هان، ۲۰۱۵
سوگیری فرهنگی	استرن، ۱۹۹۵؛ برینوت و همکاران، ۱۹۹۸؛ آلن، ۲۰۰۵؛ لیما و کاسترو، ۲۰۰۵؛ کیلی و همکاران، ۲۰۰۶؛ کلاین و همکاران، ۲۰۱۲؛ پرایس و همکاران، ۲۰۱۴؛ یزدان پناه و همکاران، ۱۳۹۰
دانش، نگرش و ارزش‌های محیط‌زیستی	صالحی، ۲۰۰۹؛ کیو یان و یان لی، ۲۰۱۱؛ مولینا و همکاران، ۲۰۱۳؛ لوتیس و همکاران، ۲۰۱۳؛ منتی زاده، ۱۳۹۳
نگرش محیط‌زیستی، تعلق مکانی و تعهد نسبت به محیط‌زیست و حفظ آن	کورال وردیگو و همکاران، ۲۰۰۳؛ لی ۲۰۰۸؛ دیویس و همکاران، ۲۰۰۹؛ آیمران و همکاران، ۲۰۱۴

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

با اینکه نظریه‌ها و دیدگاه‌های متعددی در زمینه مطالعه رابطه بین محیط‌زیست و جامعه وجود دارد، ما در این تحقیق بر نظریه‌های معاصر جامعه‌شناسی محیط‌زیست تمرکز خواهیم کرد، زیرا همان‌طور که بیان گردید نظریه‌های اجتماعی کلاسیک با محدودیت‌هایی که دارند فاقد یک چارچوب مفهومی مناسب برای اهداف پژوهش حاضر هستند. ریلی دانلپ و همکارانش، معتقدند

حداقل ۹ پارادایم مقایسه‌ای و تطبیقی مجزا وجود دارد: بوم‌شناسی انسانی، اقتصاد سیاسی، ساختارگرایی اجتماعی، واقع‌گرایی انتقادی، نوسازی بوم‌شناسی، تئوری جامعه مخاطره‌آمیز، عدالت محیط‌زیستی، تئوری کنشگر- شبکه و بوم‌شناسی سیاسی (Dunlap, 2002: 46). با تأکید بر نظر دانلپ و همکارانش تئوری جامعه مخاطره‌آمیز هم چنین تئوری سرمایه اجتماعی، مشارکت اجتماعی و سازمان‌های مردم‌نهاد را به عنوان چارچوب نظری پژوهش حاضر در نظر گرفته شده است.

روش

در این پژوهش از روش تحقیق ترکیبی (کمی و کیفی) استفاده شده است. روش کیفی مبتنی بر تحلیل مضمون و روش کمی توصیفی از نوع پیمایشی است. هدف از استفاده از رویکرد ترکیبی، بهره‌گیری از توانمندی هر دو رویکرد برای تحلیل دقیق‌تر تأثیر آگاهی از مخاطرات محیط‌زیستی بر کنش‌های محیط‌زیستی شهروندان کرمانشاه است. گردآوری داده‌ها در بخش کیفی از طریق مصاحبه با شش نفر از متخصصان جامعه‌شناسی و فعالان محیط‌زیست کرمانشاه انجام شده و در بخش کمی از طریق پرسشنامه‌ای که میان افراد ۱۸ تا ۶۰ سال ساکن کرمانشاه توزیع شد. جامعه آماری در بخش کمی ۹۴۶,۶۵۱ نفر برآورد شده و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر محاسبه گردید. نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای چندمرحله‌ای از پنج منطقه جغرافیایی شهر کرمانشاه انجام شد. داده‌ها در بخش کیفی با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA و در بخش کمی با نرم‌افزار SPSS در دو سطح توصیفی و استنباطی تحلیل شدند. روایی و پایایی ابزارها در بخش کیفی با معیارهای گوبا و لینکلن (۲۰۰۰) و در بخش کمی از طریق آزمون مقدماتی پرسشنامه تأیید شده است.

یافته‌ها

یافته‌های بخش کمی

از نظر سنی، بیشترین درصد پاسخگویان (۷۰٫۶ درصد) در گروه سنی ۳۰ تا ۴۵ سال قرار داشتند. از نظر جنسیت، ۶۱٫۲ درصد مرد و ۲۸٫۱ درصد زن بودند. ترکیب شاخص‌های تحصیل، شغل، درآمد و محل سکونت برای تعیین پایگاه اجتماعی - اقتصادی نشان داد که ۳۵٫۷ درصد از پاسخگویان در طبقه متوسط، ۳۱٫۸ درصد در طبقه پایین و ۱۴٫۶ درصد در طبقه پایین قرار دارند. در بررسی متغیر وابسته یعنی «تعهد به شهروندی زیست‌محیط‌مدار»، اکثر پاسخگویان رفتارهای مثبت زیست‌محیطی از جمله استفاده از لامپ کم‌مصرف، خاموش کردن وسایل اضافی، صرفه‌جویی در مصرف آب و انرژی، و حمایت از اقدامات زیست‌محیطی را گزارش دادند.

در تحلیل سرمایه فرهنگی، ۵۶٫۵ درصد در سطح متوسط و ۱۹٫۸ درصد در سطح متوسط بالا قرار داشتند و میان و نما نیز بیانگر غلبه طبقه متوسط است. در خصوص سرمایه اجتماعی، ۴۴ درصد بسیار پایین و ۳۸٫۵ درصد پایین بود که نشان از پایین بودن مشارکت و تعامل اجتماعی مرتبط با محیط‌زیست دارد. در شاخص دینداری، ۵۳٫۴ درصد در سطح بسیار زیاد و ۲۷٫۹ درصد در سطح زیاد قرار داشتند که نمایانگر نقش پررنگ دینداری در جامعه نمونه است. همچنین میان و نما در سطح ۵ (بسیار زیاد) قرار داشت. در شاخص فردگرایی نیز، ۲۴٫۷ درصد در سطح زیاد و ۲۴٫۲ درصد در سطح بسیار زیاد بودند، و میان و نما به ترتیب در سطوح ۳ (متوسط) و ۴ (زیاد) ثبت شد که نشان از میل قابل توجه به استقلال فردی و رقابت دارد. این داده‌ها تصویری کلی از وضعیت نگرش‌ها، رفتارها و ویژگی‌های اجتماعی پاسخگویان در زمینه زیست‌محیطی ارائه می‌دهد.

نتایج مربوط به متغیرهای مستقل

در این قسمت نتایج مربوط به متغیرهای مستقل بیان شده‌است. متغیرهای مستقل منطبق با مدل نظری تحقیق است.

متغیر مستقل

شاخص میزان آگاهی از مخاطرات محیط زیستی
این شاخص از مجموعه گویه‌هایی تشکیل شده که هدف آن بررسی میزان آگاهی پاسخگویان از مخاطرات محیط زیستی در کرمانشاه است این شاخص از ۱۳ گویه تشکیل شده است:

جدول ۳: توزیع درصد نظر پاسخگویان در مورد گویه‌های مربوط به آگاهی از مخاطرات

آگاهی از مخاطرات محیط زیستی	کاملاً موافقم	موافقم	بی نظر	مخالفم	کاملاً مخالفم
ورود پساب‌های صنعتی، کشاورزی، بیمارستانی و شهری از مهم‌ترین خطرات ذخایر آبی است.	۶۵.۱۴	۳۰.۲۸	۲.۷۵	۰.۹۲	۰.۹۲
رهاسازی زباله در طبیعت محیط مناسبی را برای تکثیر باکتری‌ها و ویروس‌ها و همچنین شیوع بیماری‌های عفونی ایجاد می‌کند.	۷۸.۹۰	۱۸.۳۵	۰.۰	۲.۷۵	۰.۰
دولت باید قوانین و مقررات جدیدی برای استفاده بی رویه از منابع طبیعی تصویب کند	۶۸.۸۱	۲۵.۶۹	۳.۶۷	۰.۹۲	۰.۹۲
دولت باید جرمه‌های سختی برای کسانی که در طبیعت زباله می‌ریزند تصویب کند.	۵۷.۸۰	۳۳.۹۴	۴.۵۹	۳.۶۷	۰.۰
دولت باید برای وسایل کم‌مصرف، یارانه پرداخت کند	۵۰.۴۶	۳۲.۱۱	۱۵.۶۰	۱.۸۳	۰.۰
بشر به شدت از محیط زیست سوء استفاده می‌کند.	۵۴.۱۳	۳۴.۸۶	۹.۱۷	۱.۸۳	۰.۰۰
دولت باید کنترل بر آلودگی‌های زیست محیطی را افزایش دهد	۷۹.۸۲	۱۸.۳۵	۱.۸۳	۰.۰۰	۰.۰۰
حل مسائل زیست محیطی باید در اولویت قرار گیرد.	۶۰.۵۵	۳۵.۷۸	۲.۷۵	۰.۹۲	۰.۰
تعادل طبیعت بسیار حساس است و به آسانی به هم می‌ریزد.	۵۱.۳۸	۳۵.۷۸	۱۱.۹۳	۰.۹۲	۰.۰
هنگامی که انسان در طبیعت دخالت می‌کند اغلب عواقب زیان‌باری به بار می‌آورد	۴۹.۵۴	۳۸.۵۳	۴.۵۹	۷.۳۴	۰.۰
ساخت ماشین‌هایی با آلایندگی کمتر باید بر ساخت آزادراه‌ها مقدم باشد	۴۴.۹۵	۳۳.۹۴	۱۷.۴۳	۲.۷۵	۰.۹۲
اگر مصرف برق را خودمان مدیریت نکنیم، نسل‌های آینده با کمبود برق مواجه می‌شوند	۴۲.۲۰	۳۵.۷۸	۱۴.۶۸	۵.۵۰	۱.۸۳
دریاچه‌های زیادی در ایران معرض خشک شدن هستند	۷۲.۴۸	۲۵.۶۹	۰.۹۲	۰.۰۰	۰.۹۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

جدول ۴: میانگین نمره گویه‌های آگاهی از مخاطرات زیست محیطی

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار
آگاهی از خطرات رهاسازی زباله در طبیعت	۳/۹۶	۰/۰۷۳
آگاهی از خطرات آلوده شدن منابع آبی	۳/۸۹	۰/۰۵۸
آگاهی از خطرات آلودگی هوا	۳/۳۳	۰/۰۹۸
آگاهی از خطرات رهاسازی نخاله ساختمانی	۳/۳۶	۱/۰۳
آگاهی از خطرات رهاسازی فاضلاب	۲/۸۴	۰/۹۳
آگاهی از مضرات سموم شیمیایی	۲/۵۶	۰/۸۶
آگاهی از مزایای استفاده از انرژی‌های پاک	۱/۶۷	۱/۱۱
آگاهی از مزایای حفظ مراتع	۳/۲۶	۰/۴۶
آگاهی از مزایای تغییر ندادن کاربری اراضی کشاورزی	۳/۸۲	۰/۵۱
آگاهی از اهمیت حفاظت از چشم‌اندازهای طبیعی	۴/۲۵	۰/۸۳
آگاهی از اهمیت عدم تقطیع و خرد شدن زمین	۴/۵۹	۰/۸۰
آگاهی از اهمیت حفاظت از منابع خاک	۳/۲۳	۰/۷۰
آگاهی از اهمیت فضای سبز در محیط	۳/۶۲	۰/۴۳
آگاهی از حفاظت از منابع طبیعی دست‌نخورده	۴/۲۵	۰/۳۸

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها

تأثیر فردگرایی بر تعهد به شهروندی زیست‌محیطی:

الف. کاهش انگیزه برای کنش‌های جمعی

افراد با نگرش فردگرایانه ممکن است کنش‌های جمعی را به‌عنوان هزینه‌ای برای منافع شخصی خود تلقی کنند. آن‌ها ممکن است درک نکنند که اقدامات زیست‌محیطی، مانند بازیافت یا کاهش مصرف انرژی، نه تنها برای جامعه بلکه برای خودشان نیز مفید است. این نگرش می‌تواند منجر به کاهش مشارکت در فعالیت‌های محیط‌زیستی شود.

ب. مادی‌گرایی و مصرف‌گرایی

فردگرایی معمولاً با مادی‌گرایی و مصرف‌گرایی همراه است. افرادی که بر ارزش‌های مادی تأکید دارند، ممکن است کمتر به رفتارهای سازگار با محیط‌زیست توجه کنند. تحقیقات نشان داده‌اند که افرادی که دارای ویژگی‌های فردگرایانه هستند، تمایل کمتری به انجام کنش‌های زیست‌محیطی دارند، زیرا آن‌ها بیشتر بر روی منافع آنی خود تمرکز دارند.

ج. عدم احساس مسئولیت اجتماعی

فردگرایان ممکن است احساس مسئولیت کمتری نسبت به مسائل اجتماعی و محیط‌زیستی داشته باشند. این افراد ممکن است مشکلات محیط‌زیستی را به‌عنوان مسائل عمومی ببینند که نیازی به دخالت شخصی آن‌ها ندارد، در حالی که شهروندان با نگرش جمع‌گرا بیشتر احساس وظیفه نسبت به حفاظت از محیط‌زیست دارند.

آزمون فرضیه‌ها

برای آزمون فرضیه‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها، از مدلسازی معادلات ساختاری استفاده شد. به این منظور، نرم افزارهای AMOS22 و SPSS16 به کار گرفته شد. برای انجام دادن مدلسازی معادلات ساختاری اطمینان از کفایت داده‌ها الزامی است. به این منظور در پژوهش حاضر برای اطمینان از کفایت داده‌ها برای انجام دادن مدلسازی معادلات ساختاری از فرمول $q \leq n \leq 515q$ استفاده شد که در آن q تعداد سؤال‌ها و n اندازه نمونه است (Alipour Shirsavar et al., 2012, p.457). برای مدلسازی معادلات ساختاری، ابتدا تحلیل عامل تأییدی برای متغیرها و ابعاد آنها انجام گرفت. سپس، مدل اندازه‌گیری ارزیابی شد و پس از آن، برازش مدل تحقیق در جامعه آماری بررسی شد. لازم به ذکر است برازش مدل توسط یک سری شاخص‌ها بررسی می‌شود. جدول ذیل این شاخص‌ها و - دامنه قابل قبول آنها را نشان می‌دهد.

جدول ۵: شاخص‌های برازش مدل

شاخص	نام اختصاری	سطح قابل قبول
شاخص‌های مطلق برازش ^۱		
کای اسکور ^۲	$\chi^2 (df, p)$	$p \geq \alpha$
شاخص نیکویی برازش ^۳	GFI	حداقل ۹/۰
ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد ^۴	RMSEA	حداکثر ۰/۰۸
ریشه دوم میانگین مربعات باقیمانده ^۵	RMR	حداکثر ۰/۸
شاخص‌های برازش افزایشی ^۶		
شاخص توکر-لویز ^۷	TLI	حداقل ۹/۰
شاخص برازش هنجار شده ^۸	NFI	حداقل ۹/۰
شاخص برازش تطبیقی ^۹	CFI	حداقل ۹/۰
شاخص‌های برازش مقتصد ^{۱۰}		
کای اسکور هنجار شده ^{۱۱}	χ^2 / df	$\chi^2 / df \leq 5$

منبع: (2006) Ho; (2010) Byren; (2006) Hair et al.; شوماخر و لومکس (۱۳۸۸)

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

همان طور که ملاحظه می‌شود، سه دسته شاخص برآزش در مدلسازی معادلات ساختاری در نظر گرفته می‌شود: شاخص‌های مطلق، شاخص‌های افزایشی و شاخص‌های مقتصد. بر طبق بایرن (۲۰۱۰) چنانچه حداقل سه شاخص در حد قابل قبول باشند، مدل برآزش می‌شود.

در این تحقیق روش حداقل درست نمایی برای بررسی مدل تحقیق استفاده شده است. برای به کارگیری این روش باید داده‌ها دارای پیش شرط‌هایی باشند: توزیع نرمال داشته باشند، پیوسته باشند یا با مقیاس‌های پیوسته اندازه گیری شوند. در این پژوهش با اندازه گیری میزان چولگی ۵ و کشیدگی ۲ شرط اول در مورد داده‌ها بررسی شد و با به کارگیری طیف لیکرت در ابزار تحقیق، شرط دوم محقق شد.

آزمون فرضیه ها

در این بخش به منظور بررسی رابطه بین متغیر وابسته با متغیرهای مورد بررسی تحقیق تلاش می‌شود تا از آزمون همبستگی و رگرسیون استفاده شود. به همین منظور ابتدا با استفاده از آزمون همبستگی وجود رابطه بین دو متغیر بررسی می‌شود و سپس با استفاده از آزمون کای اسکویر به بررسی کیفیت و شدت رابطه پرداخته شده است.

به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. در صورتی که سطح معنی داری این آزمون کمتر از معیار ۰/۰۱ باشد. نشان از وجود رابطه بین دو متغیر دارد. در این صورت با بررسی ضریب همبستگی می‌توان به بررسی جزئیات رابطه پرداخت. در صورتی که علامت ضریب همبستگی مثبت باشد رابطه از نوع مستقیم و در صورتی که این علامت منفی باشد، رابطه از نوع معکوس می‌باشد.

فرضیه اول (بین دو متغیر تعهد به شهروندی زیست محیط مدار (وابسته) و آگاهی از مخاطرات محیط زیستی (مستقل) رابطه وجود دارد.

جدول ۶: تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و آگاهی از مخاطرات محیط زیستی

تعهد به شهروندی زیست محیط مدار		متغیر
ضریب پیرسون	۰/۲۰۵	شاخص آگاهی از مخاطرات محیط زیستی
سطح معنی داری	۰/۰۰۰	
۳۸۴		جمع

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به جدول سطح معنی داری این آزمون مقدار ۰/۰۰۰ محاسبه شده است. که این مقدار کمتر از معیار ۰/۰۱ می‌باشد. بنابراین می‌توان بیان نمود که رابطه معنی داری بین میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و آگاهی از مخاطرات محیط زیستی پاسخگویان در سطح ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد. از سویی با توجه به اینکه ضریب همبستگی مقدار ۰/۲۰۵ محاسبه شده است می‌توان بیان نمود که رابطه بین دو متغیر مستقیم می‌باشد. بنابراین آگاهی افراد تأثیر مستقیمی در میزان تعهد افراد پاسخ گو دارد. فرضیه دوم (بین متغیر تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و سرمایه فرهنگی رابطه وجود دارد).

در این بخش از تحقیق به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق از آزمون همبستگی پیرسون استفاده می‌شود. در صورتی که سطح معنی داری این آزمون کمتر از معیار ۰/۰۱ باشد. نشان از وجود رابطه بین دو متغیر دارد. در این صورت با بررسی ضریب همبستگی می‌توان به بررسی جزئیات رابطه پرداخت. در صورتی که علامت ضریب همبستگی مثبت باشد رابطه از نوع مستقیم و در صورتی که این علامت منفی باشد، رابطه از نوع معکوس می‌باشد. نتیجه آزمون همبستگی پیرسون در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۷: بررسی رابطه بین دو متغیر تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و سرمایه فرهنگی

متغیر	تعهد به شهروندی زیست محیط مدار
سرمایه فرهنگی	۰/۳۰۶ ضریب پیرسون
	۰/۰۰۰ سطح معنی‌داری
جمع	۳۸۴

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به جدول شماره سطح معنی‌داری این آزمون مقدار ۰/۰۰۰ محاسبه شده که این مقدار کمتر از معیار ۰/۰۱ است. بنابراین می‌توان بیان نمود که رابطه معنی‌داری بین میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و سرمایه فرهنگی پاسخگویان وجود در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. از سویی با توجه به اینکه ضریب همبستگی مقدار ۰/۳۰۶ محاسبه شده‌است می‌توان بیان نمود که رابطه بین دو متغیر مستقیم است، بنابراین سرمایه فرهنگی افراد تأثیر مستقیمی در میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار آنان دارد.

فرضیه سوم) بین متغیر تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و سرمایه اقتصادی رابطه وجود دارد در این بخش از تحقیق به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق از آزمون همبستگی پیرسون استفاده می‌شود. در صورتی که سطح معنی‌داری این آزمون کمتر از معیار ۰/۰۱ باشد. نشان از وجود رابطه بین دو متغیر دارد. در این صورت با بررسی ضریب همبستگی می‌توان به بررسی جزئیات رابطه پرداخت. در صورتی که علامت ضریب همبستگی مثبت باشد رابطه از نوع مستقیم و در صورتی که این علامت منفی باشد، رابطه از نوع معکوس می‌باشد. نتیجه آزمون همبستگی پیرسون در جدول زیر ارائه شده‌است:

جدول ۸: بررسی رابطه بین دو متغیر تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و سرمایه اقتصادی

متغیر	تعهد به شهروندی زیست محیط مدار
سرمایه اقتصادی	۰/۰۴۳ ضریب پیرسون
	۰/۳۹۷ سطح معنی‌داری
جمع	۳۸۴

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به جدول بالا سطح معنی‌داری این آزمون مقدار ۰/۳۹۷ محاسبه شده‌است. که این مقدار بیشتر از معیار ۰/۰۵ می‌باشد. بنابراین می‌توان بیان نمود که رابطه معنی‌داری بین میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و سرمایه اقتصادی پاسخگویان وجود ندارد. ضریب همبستگی نیز مقدار ۰/۰۴۳ محاسبه شده‌است.

فرضیه چهارم) بین متغیر تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و سرمایه اجتماعی رابطه وجود دارد. در این بخش از تحقیق به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق از آزمون همبستگی پیرسون استفاده می‌شود. در صورتی که سطح معنی‌داری این آزمون کمتر از معیار ۰/۰۵ باشد. نشان از وجود رابطه بین دو متغیر دارد. در این صورت با بررسی ضریب همبستگی می‌توان به بررسی جزئیات رابطه پرداخت. در صورتی که علامت ضریب همبستگی مثبت باشد رابطه از نوع مستقیم و در صورتی که این علامت منفی باشد، رابطه از نوع معکوس می‌باشد. نتیجه آزمون همبستگی پیرسون در جدول زیر ارائه شده‌است:

جدول ۹: بررسی رابطه بین دو متغیر تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و سرمایه اجتماعی

متغیر	تعهد به شهروندی زیست محیط مدار
سرمایه اجتماعی	۰/۶۵۳ ضریب پیرسون
	۰/۰۰۰ سطح معنی‌داری
جمع	۳۸۴

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به جدول فوق سطح معنی داری این آزمون مقدار $0/000$ محاسبه شده است. که این مقدار کمتر از معیار $0/01$ می باشد. بنابراین می توان بیان نمود که رابطه معنی داری بین میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و سرمایه اجتماعی پاسخگویان در سطح 99 درصد اطمینان وجود دارد. از سویی با توجه به اینکه ضریب همبستگی مقدار $0/653$ محاسبه شده است می توان بیان نمود که رابطه بین دو متغیر مستقیم می باشد. بنابراین سرمایه اجتماعی افراد تأثیر مستقیمی در میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار افراد دارد. سرمایه اجتماعی می تواند نقش مهمی در ارتباط بین فردگرایی و تعهد به شهروندی زیست محیطی ایفا کند. افرادی که در شبکه های اجتماعی قوی تر قرار دارند، بیشتر احتمال دارد که در فعالیت های محیط زیستی شرکت کنند، حتی اگر دارای نگرش های فردگرایانه باشند.

فرضیه پنجم) بین متغیر تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و میزان دینداری رابطه وجود دارد. در این بخش از تحقیق به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق از آزمون همبستگی پیرسون استفاده می شود. در صورتی که سطح معنی داری این آزمون کمتر از معیار $0/01$ باشد. نشان از وجود رابطه بین دو متغیر دارد. در این صورت با بررسی ضریب همبستگی می توان به بررسی جزئیات رابطه پرداخت. در صورتی که علامت ضریب همبستگی مثبت باشد رابطه از نوع مستقیم و در صورتی که این علامت منفی باشد، رابطه از نوع معکوس می باشد. نتیجه آزمون همبستگی پیرسون در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۱۰: بررسی رابطه بین دو متغیر تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و میزان دینداری

تعهد به شهروندی زیست محیط مدار		متغیر
ضریب پیرسون	$0/350$	دینداری
سطح معنی داری	$0/000$	
۳۸۴		جمع

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به جدول فوق سطح معنی داری این آزمون مقدار $0/000$ محاسبه شده است. که این مقدار کمتر از معیار $0/01$ می باشد. بنابراین می توان بیان نمود که رابطه معنی داری بین میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و دینداری پاسخگویان وجود در سطح 99 درصد وجود دارد. از سویی با توجه به اینکه ضریب همبستگی مقدار $0/350$ محاسبه شده است می توان بیان نمود که رابطه بین دو متغیر از نوع مستقیم می باشد. بنابراین میزان دینداری افراد تأثیر مستقیمی در میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار آنان دارد.

آموزه های دینی معمولاً بر اهمیت حفاظت از طبیعت و احترام به منابع طبیعی تأکید دارند. بسیاری از ادیان، مانند اسلام، مسیحیت و بودیسم، اصول اخلاقی مرتبط با حفاظت از محیط زیست را ترویج می کنند. این اصول می توانند باعث افزایش تعهد افراد به رفتارهای زیست محیطی شوند. افراد دیندار معمولاً احساس مسئولیت بیشتری نسبت به جامعه و محیط زیست دارند. این احساس مسئولیت می تواند آن ها را ترغیب کند تا در فعالیت های حفاظتی شرکت کنند و در برابر مشکلات محیط زیستی واکنش نشان دهند.

فرضیه ششم) بین متغیر تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و فردگرایی رابطه وجود دارد. در این بخش از تحقیق به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق از آزمون همبستگی پیرسون استفاده می شود. در صورتی که سطح معنی داری این آزمون کمتر از معیار $0/01$ باشد. نشان از وجود رابطه بین دو متغیر دارد. در این صورت با بررسی ضریب همبستگی می توان به بررسی جزئیات رابطه پرداخت. در صورتی که علامت ضریب همبستگی مثبت باشد رابطه از نوع مستقیم و در صورتی که این علامت منفی باشد، رابطه از نوع معکوس می باشد. نتیجه آزمون همبستگی پیرسون در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۱۱: بررسی رابطه بین دو متغیر تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و میزان فردگرایی

متغیر	تعهد به شهروندی زیست محیط مدار
فردگرایی	۰/۱۱۴ - ضریب پیرسون
	۰/۰۲۵ سطح معنی‌داری
جمع	۳۸۴

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به جدول فوق سطح معنی‌داری این آزمون مقدار ۰/۰۲۵ محاسبه شده‌است. که این مقدار کمتر از معیار ۰/۰۵ می‌باشد. بنابراین می‌توان بیان نمود که رابطه معنی‌داری بین میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و فردگرایی پاسخگویان در سطح ۹۵ درصد اطمینان وجود دارد. از سویی با توجه به اینکه ضریب همبستگی مقدار ۰/۱۱۴ - محاسبه شده‌است می‌توان بیان نمود که رابطه بین دو متغیر معکوس می‌باشد.

فرضیه هفتم) بین متغیر تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و وضعیت اشتغال رابطه وجود دارد. در این بخش از تحقیق به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق از آزمون همبستگی پیرسون استفاده می‌شود. در صورتی که سطح معنی‌داری این آزمون کمتر از معیار ۰/۰۱ باشد. نشان از وجود رابطه بین دو متغیر دارد. در این صورت با بررسی ضریب همبستگی می‌توان به بررسی جزئیات رابطه پرداخت. در صورتی که علامت ضریب همبستگی مثبت باشد رابطه از نوع مستقیم و در صورتی که این علامت منفی باشد، رابطه از نوع معکوس می‌باشد. نتیجه آزمون همبستگی پیرسون در جدول زیر ارائه شده‌است:

جدول ۱۲: بررسی رابطه بین دو متغیر تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و وضعیت اشتغال

متغیر	تعهد به شهروندی زیست محیط مدار
وضعیت اشتغال	۰/۰۵۵ ضریب پیرسون
	۰/۲۸۴ سطح معنی‌داری
جمع	۳۸۴

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به جدول فوق سطح معنی‌داری این آزمون مقدار ۰/۲۸۴ محاسبه شده‌است. که این مقدار بیشتر از معیار ۰/۰۵ می‌باشد. بنابراین می‌توان بیان نمود که رابطه معنی‌داری بین میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و وضعیت اشتغال پاسخگویان وجود ندارد.

فرضیه هشتم) بین تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و سن پاسخگویان رابطه وجود دارد.

جدول ۱۳: بررسی رابطه بین دو متغیر تعهد به شهروندی زیست محیط مدار و سن پاسخگویان

متغیر	تعهد به شهروندی زیست محیط مدار
سن پاسخگویان	۰/۱۹۱ ضریب پیرسون
	۰/۰۰۰ سطح معنی‌داری
جمع	۳۸۴

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به جدول فوق سطح معنی‌داری این آزمون مقدار ۰/۰۰۰ محاسبه شده‌است. که این مقدار کمتر از معیار ۰/۰۱ می‌باشد. بنابراین رابطه معنی‌داری بین دو متغیر مورد بررسی دیده می‌شود. در نتیجه سن پاسخگویان تأثیری در میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار افراد دارد.

نتایج تحلیل رگرسیون

در بیشتر روش‌های تحلیلی که از ضرایب همبستگی بین دو متغیر استفاده می‌شود، می‌توانیم بررسی کنیم و به این پی ببریم که اولاً آیا بین دو متغیر رابطه وجود دارد یا خیر؟ و اگر رابطه وجود دارد، و در صورت وجود رابطه شدت آن چقدر است؟ اما در

صورتی که بخواهیم اطلاعات بیشتری از رابطه و شدت بین دو یا چند متغیر داشته باشیم و نیز بدانیم به ازای تغییرات در متغیرهای مستقل X_i چه مقدار به متغیر وابسته Y افزوده و یا کاسته می شود (یعنی تغییرات Y را به ازای تغییرات X پیش بینی نماییم) از تحلیل رگرسیون استفاده می کنیم.

در این تحقیق برای اینکه تأثیر همزمان متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته را بررسی شود از رگرسیون خطی چند متغیره استفاده شده است. برای اینکه مشخص شود که متغیرهای مستقل به طور همزمان چند درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می کنند و سهم هر کدام از این متغیرها چقدر است؟

نتایج رگرسیون نشان می دهد که مقدار ضرایب همبستگی R بین متغیرهای مستقل با متغیر وابسته، برابر با مقدار $0/785$ شده و مقدار ضریب تعیین R^2 برابر با مقدار $0/616$ شده است. همچنین میزان دوربین واتسون، برابر با $1/500$ است. ضریب تعیین نشان دهنده میزانی از واریانس متغیر وابسته است که توسط متغیرهای مستقل تبیین می شود، یعنی متغیرهای مستقل تحقیق (آگاهی از مخاطرات محیط زیستی) هنگامی که به طور همزمان در رابطه با متغیر وابسته در نظر گرفته می شوند، به میزان 61 درصد از تغییرات تعهد به شهروندی زیست محیط مدار را تبیین می کنند. در چنین مواردی می توان متغیرهایی که معنی دار نیستند از مدل حذف و رگرسیون را مجدداً نشان داد. پایین بودن میزان ضریب تعیین R^2 نشان از این می دهد که بعضی از متغیرهای مستقل رابطه معنی داری با مستقل وابسته ندارند و یا به دلیل هم پوشانی که با هم دارند تأثیر آن ها خنثی می شود.

جدول زیر نتایج تحلیل رگرسیون را نشان می دهد. در این جدول مقدار $Beta$, t و همچنین سطح معنی داری هر کدام از متغیرهای مستقل با متغیر وابسته نشان داده شده است. هر چه بتا و تی بزرگ تر و سطح معنی داری sig کوچک تر باشد، بدین معنی است که متغیر مستقل (پیش بین) تأثیر شدیدی بر متغیر وابسته دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان می دهد که متغیرهای آگاهی از مخاطرات محیط زیستی و تأثیر معنی داری بر میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار داشته و بقیه متغیرها تأثیر معنی داری نداشته اند که می توانند از مدل رگرسیون حذف شوند.

جدول ۱۴: نتایج تحلیل رگرسیون

متغیرها	B	Beta	t	sig
ضریب ثابت	۱/۲۳۸	-	۱۵/۶۲۴	۰/۰۰۰
آگاهی از مخاطرات	۰/۱۴۴	۰/۳۱۰	۴/۹۶۵	۰/۰۰۰
سرمایه فرهنگی	۰/۲۰۱	۰/۳۸۳	۶/۸۱۸	۰/۰۰۰
سرمایه اجتماعی	۰/۳۵۱	۰/۳۲۱	۴/۶۳۱	۰/۰۰۰
سرمایه اقتصادی	-۰/۰۱۶	-۰/۰۳۲	-۰/۴۰۳	۰/۶۸۷
فردگرایی	-۰/۰۰۱	-۰/۰۰۲	-۰/۰۶۰	۰/۹۵۲
دینداری	۰/۰۶۸	۰/۱۶۹	۳/۴۶۴	۰/۰۰۱
وضعیت اشتغال	-۰/۰۸۸	-۰/۱۸۶	-۲/۸۳۷	۰/۰۰۵
سن	۰/۰۵۶	-۰/۱۶۰	-۳/۹۷۸	۰/۰۰۰

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۳

فرمول معادله همبستگی چند متغیره متغیر وابسته تعهد به شهروندی زیست محیط مدار با متغیرهای مستقل مانده در معادله به شرح زیر می باشد:

(سرمایه فرهنگی) $0/383$ + (آگاهی از مخاطرات) $0/310$ + $1/212$ = تعهد به شهروندی زیست محیط مدار $0/321$ (سرمایه اجتماعی) + (دینداری) $0/169$ + (فردگرایی) $-0/002$ - (سن) $-0/160$ - (سرمایه اقتصادی) $-0/032$ - (وضعیت اشتغال) $-0/186$

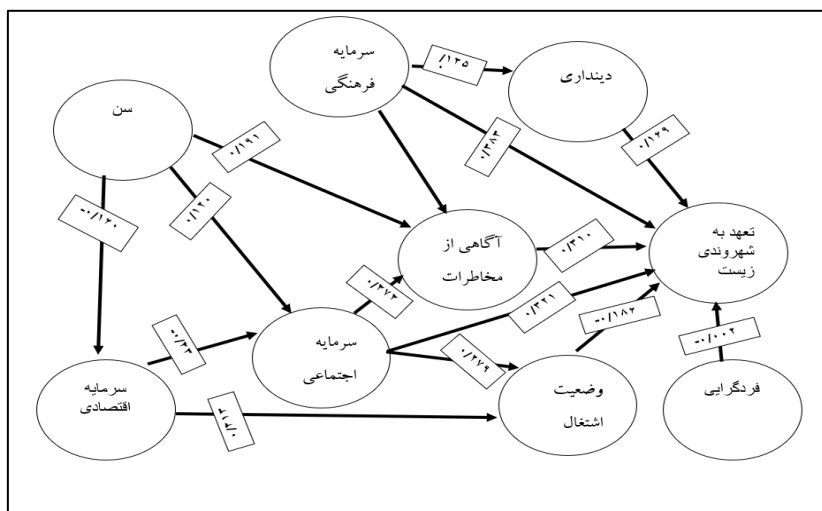
نتایج تحلیل مسیر

با اجرای برنامه تحلیل مسیر و تعیین ضرایب رگرسیون، تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر تابع، که همان میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار است را محاسبه کرده و توسط آنها مدل علی را رسم می کنیم.

با مراجعه به این مدل مشاهده می کنیم که متغیرهای آگاهی از مخاطرات زیست محیطی، دینداری، سرمایه فرهنگی، سرمایه اجتماعی، وضعیت اشتغال به ترتیب بیشترین تأثیر مثبت را بر میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار داشته و متغیرهای

فردگرایی تأثیر منفی را بر میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار داشته است. سایر متغیرها مانند: سن و سرمایه اقتصادی به‌طور غیرمستقیم بر میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار تأثیر داشته‌اند.

مدل روابط علت و معلولی متغیرهای مداخله‌گر در تغییرات میزان تعهد به شهروندی زیست محیط مدار با توجه به نتایج آزمون فرضیه‌ها و نتیجه مدلسازی معادلات ساختاری و با انجام تحلیل مسیر که در این فصل به‌طور مفصل شرح داده شد، مدل نهایی تحقیق به‌صورت شکل زیر حاصل شد.

نمودار ۱: مدل روابط علت و معلولی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

در نمودار علیت بالا روابط بین متغیرهای مختلف نشان داده شده است. این متغیرها شامل "سرمایه فرهنگی"، "دین‌داری"، "تعهد به شهروندی زیست‌محیطی"، "آگاهی از مخاطرات"، "وضعیت اشتغال"، "فرزندآوری"، "سرمایه اجتماعی"، "سرمایه اقتصادی"، و "سن" هستند. هر کدام از این متغیرها با فلش‌هایی به هم متصل شده‌اند که نشان‌دهنده جهت و شدت تأثیرگذاری آن‌ها بر یکدیگر است. اعداد نوشته شده روی فلش‌ها نشان‌دهنده مقادیر ضریب تأثیرگذاری هستند. متغیرها و ضرایب تأثیرگذاری به شرح زیر هستند:

- سن به سرمایه فرهنگی: ۰.۱۱۰
- سن به سرمایه اجتماعی: ۰.۱۳۰
- سن به سرمایه اقتصادی: ۰.۱۶۰
- سرمایه فرهنگی به آگاهی از مخاطرات: ۰.۱۳۵
- دین‌داری به آگاهی از مخاطرات: ۰.۱۸۳
- دین‌داری به تعهد به شهروندی زیست‌محیطی: ۰.۱۹۹
- آگاهی از مخاطرات به تعهد به شهروندی زیست‌محیطی: ۰.۳۱۰
- سرمایه اجتماعی به آگاهی از مخاطرات: ۰.۲۴۳
- سرمایه اجتماعی به تعهد به شهروندی زیست‌محیطی: ۰.۲۷۹
- سرمایه اجتماعی به وضعیت اشتغال: ۰.۱۷۲
- سرمایه اقتصادی به سرمایه اجتماعی: ۰.۱۳۸
- سرمایه اقتصادی به وضعیت اشتغال: ۰.۱۰۱
- وضعیت اشتغال به تعهد به شهروندی زیست‌محیطی: ۰.۱۸۶

این نمودار نشان می‌دهد که چگونه متغیرهای مختلف با یکدیگر مرتبط هستند و چگونه هر یک از این متغیرها می‌توانند بر تعهد به شهروندی زیست‌محیطی تأثیر بگذارند. آگاهی از مخاطرات و سرمایه اجتماعی تأثیر قابل‌توجهی بر تعهد به شهروندی زیست‌محیطی دارند. همچنین، دین‌داری و وضعیت اشتغال نیز به طور مستقیم بر تعهد به شهروندی زیست‌محیطی تأثیر می‌گذارند. بخش کیفی

در بخش کیفی، با انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۶ متخصص از حوزه‌های محیط‌زیست و جامعه‌شناسی و تحلیل مضمون با کمک نرم‌افزار MAXQDA، سه محور اصلی مورد شناسایی قرار گرفتند:

چالش‌های زیست‌محیطی کرمانشاه (۳۱ کد مفهومی)

ریزگردها و گرد و غبار: متأثر از کانون‌های خارجی مانند عراق و سوریه، عامل اصلی آلودگی هوا و بیماری‌های تنفسی. آلودگی آب و رودخانه‌ها: ناشی از ورود فاضلاب شهری و چاه‌های غیرمجاز؛ به‌ویژه آلودگی رودخانه قره‌سو که با ورود روزانه ۲۲۰۰ لیتر در ثانیه فاضلاب مواجه است.

مدیریت پسماند و پساب: ناکارآمدی در بازیافت، دفن سنتی زباله‌ها و کمبود سایت‌های مدیریت پسماند.

خشک شدن جنگل‌ها: تخریب جنگل‌های بلوط، کاهش تنوع زیستی، و افزایش فرسایش خاک.

کمبود نظارت و مدیریت: ضعف در اجرای قوانین، کمبود نیروهای اجرایی و نبود برنامه‌ریزی راهبردی.

عوامل مؤثر بر آگاهی از مخاطرات زیست‌محیطی (۳۱ کد مفهومی)

این عوامل در ۴ دسته اصلی طبقه‌بندی شده‌اند:

آموزشی: شامل تحصیلات رسمی، آموزش‌های عمومی، اطلاع‌رسانی رسانه‌ها، برنامه‌های مدرسه‌ای و آموزش معلمان.

اجتماعی: سرمایه اجتماعی، مشارکت فعال، ارتباطات میان‌فردی و سیاست‌گذاری‌های زیست‌محیطی.

فرهنگی: ارزش‌ها و باورهای فرهنگی شهروندان درباره محیط‌زیست.

اقتصادی: شامل وضعیت اقتصادی خانوارها و میزان دسترسی به منابع زیست‌محیطی.

کنش‌های شهروندی زیست‌محیطی (۳۵ کد مفهومی)

برخی از اقدامات و رفتارهای مثبت شهروندان شامل:

آموزش و یادگیری: مشارکت در برنامه‌های هفته محیط‌زیست، کارگاه‌ها، تورهای پاک‌سازی، استفاده از رسانه‌ها و اپلیکیشن‌ها.

صرفه‌جویی در مصرف انرژی و منابع طبیعی: استفاده بهینه از آب و برق، معاینه فنی خودرو.

کاهش پسماند: تفکیک زباله در خانه، استفاده از کیسه‌های پارچه‌ای.

ممانعت از شکار حیوانات: به‌ویژه در مناطقی مانند کردستان غرب که مردم با فتوای دینی به حفاظت از حیات‌وحش پایبند هستند.

مشارکت اجتماعی: در نشست‌ها و مطالبه‌گری درباره موضوعاتی مانند احیای رودخانه قره‌سو و مدیریت پسماندهای بیمارستانی.

تحلیل نهایی (مدل تجربی پژوهش):

بر اساس تلفیق داده‌های کیفی و کمی، مدل نهایی پژوهش نشان می‌دهد:

آگاهی زیست‌محیطی عامل کلیدی در شکل‌گیری تعهد به شهروندی زیست‌محیطی مدار است.

تقویت سرمایه فرهنگی، اجتماعی و دینداری می‌تواند به شکل‌گیری رفتارهای مسئولانه کمک کند.

فردگرایی بالا مانعی در مسیر مشارکت زیست‌محیطی محسوب می‌شود.

سایر متغیرهایی مانند سن و سرمایه اقتصادی تأثیر غیرمستقیم داشته و می‌توانند در طراحی سیاست‌های پشتیبان مد نظر قرار گیرند.

بافته‌های بخش کیفی پژوهش حاضر نشان می‌دهد که آموزش، اطلاع‌رسانی، مشارکت اجتماعی و سیاست‌گذاری هدفمند می‌توانند سطح تعهد زیست‌محیطی شهروندان را افزایش دهند. ایجاد فرهنگ زیست‌محیطی از سنین پایین، بهره‌گیری از رسانه‌ها، و درگیر ساختن مردم در برنامه‌های عملی می‌تواند نقش مؤثری در حل چالش‌های زیست‌محیطی در کرمانشاه و دیگر مناطق کشور ایفا کند.

نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین آگاهی از مخاطرات زیست‌محیطی و تعهد به شهروندی زیست‌محیط‌مدار، با رویکردی ترکیبی (کمی و کیفی) انجام گرفت و یافته‌ها حاکی از آن است که آگاهی از مخاطرات زیست‌محیطی، مهم‌ترین عامل پیش‌بینی‌کننده تعهد شهروندی زیست‌محیطی در جامعه مورد مطالعه است. تحلیل آماری داده‌های کمی از ۳۸۴ نفر نشان داد که متغیرهای آگاهی، دینداری، سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری بر تعهد به رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی دارند، در حالی که فردگرایی تأثیر منفی بر این نوع تعهد دارد. سایر متغیرها مانند سرمایه اقتصادی، وضعیت اشتغال و سن، تأثیر معناداری بر تعهد زیست‌محیطی نداشتند یا صرفاً تأثیر غیرمستقیم داشتند.

از نظر توصیفی، بیشتر پاسخگویان مرد (۶۱ درصد) و در گروه سنی ۳۵ تا ۴۵ سال قرار داشتند و عمدتاً در طبقه اقتصادی متوسط بودند. بیش از نیمی از آن‌ها دارای سطح دینداری بالا و سرمایه فرهنگی متوسط بودند، ولی سرمایه اجتماعی در میان ۴۴ درصد از آنان بسیار پایین ارزیابی شد. نتایج رگرسیون چندگانه نشان داد که آگاهی از مخاطرات زیست‌محیطی به‌تنهایی توانسته است ۶۱٫۶ درصد از تغییرات تعهد به شهروندی زیست‌محیطی را تبیین کند. در بخش کیفی، با انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با متخصصان و تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار MAXQDA، ۸۷ کد اصلی در سه محور اصلی شناسایی شد:

چالش‌های زیست‌محیطی کرمانشاه مانند ریزگردها، آلودگی آب، ضعف در مدیریت پسماند و کمبود نظارت. عوامل مؤثر بر آگاهی از مخاطرات شامل آموزش، اطلاع‌رسانی رسانه‌ها، مشارکت اجتماعی و قوانین زیست‌محیطی. کنش‌های شهروندان شامل کاهش پسماند، صرفه‌جویی، مشارکت در فعالیتهای محیط‌زیستی و آموزش‌های عمومی. یافته‌ها در تطابق با نتایج مطالعات داخلی و بین‌المللی همچون هابنز، پالمر، والنر، جاگرز، شولتز و زلنزی قرار دارد که بر نقش کلیدی دانش زیست‌محیطی، ادراک خطر، ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی، و حس مسئولیت‌پذیری در شکل‌گیری رفتارهای زیست‌محیطی تأکید کرده‌اند. همچنین مطالعاتی همچون ملک‌آبادی، شاهنوشی و فرهنگند، بر تأثیر متغیرهای جمعیت‌شناختی مانند جنسیت، تحصیلات و درآمد در بروز رفتارهای مطلوب زیست‌محیطی صحنه می‌گذارند. در جمع‌بندی می‌توان گفت که رفتار زیست‌محیطی شهروندان، حاصل تعامل پیچیده‌ای از عوامل فرهنگی، آموزشی، دینی، اجتماعی و شخصیتی است و آگاهی زیست‌محیطی، حلقه واسطه بین دانش، نگرش و کنش است. بنابراین، برای ارتقاء تعهد شهروندی زیست‌محیط‌مدار، باید به توسعه سرمایه فرهنگی، تقویت سرمایه اجتماعی، گسترش آموزش‌های زیست‌محیطی و ارتقای مشارکت شهروندان در تصمیم‌سازی‌های زیست‌محیطی توجه ویژه داشت. این پژوهش در نهایت در چارچوب جامعه‌شناسی محیط‌زیست قرار می‌گیرد و می‌کوشد پیوند بین جامعه و محیط طبیعی را از منظر جامعه‌شناختی تحلیل کند.

منابع

۱. حاجی‌زاده میمندی، م.، و فلک‌الدین، ح. (۱۳۹۶). بررسی عوامل فرهنگی مرتبط با کنش‌های محیط‌زیستی. فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی فرهنگی، ۳(۱۱)، ۲۲-۳۷.
۲. صالحی، ص. (۱۳۸۷). بررسی عوامل زیربنایی نگرش‌ها و رفتارهای زیست‌محیطی. رساله دکتری، دانشگاه لیدز.
۳. صالحی، ص. (۱۳۸۹). مردم و محیط‌زیست: مطالعه‌ای درباره نگرش‌ها و رفتارهای زیست‌محیطی در ایران. انتشارات آکادمیک لامبرت.
۴. گراوندی، ش.، و افشارزاده، ن. (۱۳۹۰). مدل‌سازی توسعه پایدار زیست‌محیطی با استفاده از تئوری بنیانی (مورد مطالعه: روستای شروینه شهرستان جوانرود). مجله مسکن و محیط روستا، ۱۳۶، ۶۶-۷۹.
۵. فریتوف، ک. (۱۳۸۶). پیوندهای پنهان: تلفیق گستره‌های زیست‌شناختی و اجتماعی حیات در علم پایداری (م. حریری اکبری، مترجم). تهران: نشر نی.
۶. ساعی، ع.، کبیری، ا.، کسرای، ح.، و صادقی، ح. (۱۳۹۰). سرمایه اجتماعی و حکمرانی خوب: تحلیل تطبیقی فازی بین کشوری از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۸. مسائل اجتماعی ایران، ۲(۲)، ۶۳-۹۴.

۷. اکبری، ا. (۱۳۸۳). نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت: بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی و اجتماعی (مطالعه موردی: روستای فارسنج از توابع سقز). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران
۸. ازکیا، ح. و غفاری، غ. (۱۳۸۳). توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران. تهران: نشر نی
۹. محرم‌نژاد، ن. و حیدری، ع. (۱۳۸۵). تدوین الگوی مدیریتی توسعه پایدار آموزش محیط‌زیست برای نسل جوان کشور. فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط‌زیست، ۲۸(۱)، ۶۸-۷۷
۱۰. فریتیف، ک. (۱۳۸۶). پیوندهای پنهان (چاپ دوم). تهران: نشر نی
11. Babcock, H. M. (2009). Responsible environmental behavior, energy conservation and compact fluorescent bulbs: You can lead a horse to water, but can you make it drink? Georgetown University Law Center, 37(4), 943-974.
12. Barr, S. (2003). Strategies for sustainability: Citizens and responsible environmental behaviour. Area, 35(3), 227-240.
13. Dunlap, R. E., Van Liere, K. D., Mertig, A. G., Catton, W. R., & Howell, R. E. (1992). Measuring endorsement of an ecological worldview: A revised NEP scale. Paper presented at the Annual Meeting of the Rural Sociological Society, University Park, PA.
14. Heinz, M. et al. (1987). Factors affecting environmental behavior. Environmental Education Research, 3(2), 141-153.
15. Kaiser, F. G., Wolfing, S., & Fuhrer, U. (1999). Environmental attitude and ecological behavior. Journal of Environmental Psychology, 19, 1-19.
16. Kollmuss, A., & Agyeman, J. (2002). Mind the gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? Environmental Education Research, 8(3), 239-260.
17. Palmer, J.A., & Suggate, J. (2004). The effect of environmental education on children's knowledge, attitudes and behaviour. Environmental Education Research, 10(1), 19-44.
18. Sagaris, L. (2018). Citizen participation for sustainable transport: Lessons for change from Santiago and Temuco, Chile. Research in Transportation Economics, 69(3), 402-410.
19. Schultz, P. W., & Zelezny, L. (1999). Values as predictors of environmental attitudes: Evidence for consistency across 14 countries. Journal of Environmental Psychology, 19(3), 255-265.
20. Van Rooy, A. (2001). Review: Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community by Robert Putnam. Canadian Journal of Policy Research (ISUMA), 2(1), 127-130.
21. Wallner, A., Hunziker, M., & Kienast, F. (2003). Do natural science experiments influence public attitudes towards environmental problems? Global Environmental Change, 13(3), 185-194.
22. Zelezny, L. C., Chua, P. P., & Aldrich, C. (2000). Elaborating on gender differences in environmentalism. Journal of Social Issues, 56(3), 443-457.
23. Jagers, J., & Matti, S. (2010). Understanding public support for climate policy: An integration of moral conviction and political efficacy. Environmental Politics, 19(3), 346-363.
24. Yale Center for Environmental Law & Policy. (2012). 2012 Environmental Performance Index (EPI). Yale University. Retrieved from <http://www.epi.yale.edu/epi2012/>

منابع اینترنتی

۲۵. سازمان حفاظت محیط‌زیست. (۱۴۰۳). درگاه ملی سازمان حفاظت محیط‌زیست ایران. بازیابی شده در ۷ ژوئیه ۲۰۲۴، از <https://www.doe.ir/portal>
۲۶. نسیم‌نیوز. (۱۴۰۳). گردوغبار و چالش‌های زیست‌محیطی در کرمانشاه. بازیابی شده در ۷ ژوئیه ۲۰۲۴، از <https://www.nasim.news/>